

påverkat och utvecklat såväl deras forskning som deras undervisning, framför allt genom att bidra med nya perspektiv.

Samtidigt lyfts en del problemområden, särskilt sådana vars konsekvenser är exkluderande för deltagande i och känslan av tillhörighet till organisationen. Bland annat beskrivs en organisation som uppfattas som hierarkiskt strukturerad, där engelska som det centrala språket skapar språkbarriärer för forskare från flera delar av världen och där så praktiska saker som penningstransaktionssystem sätter krokben för att betala in en medlemsavgift som dessutom för många är dyr. Det finns med andra ord fortfarande många saker kvar att ta tag i de kommande åren. Med viss bävan ser jag nu trots en ibland seg läsning därför fram mot 100-årsantologin. ■

BOOK

Hur påverkar utövers migrantidentifikation deras villkor för att delta i det svenska musiklivet? Denna stora och viktiga fråga tar sig Jonas Ålander an i doktorsavhandlingen *Musik, migration och villkor: En studie om deltagandevillkor i det svenska musiklivet* framlagd i ämnet musikvetenskap vid Örebro universitet 2022. Studien tar sitt avstamp i frågorna: Hur manifesteras och kännetecknas migrantidentiteten i det svenska musiklivet? Hur villkoras deltagande i det svenska musiklivet?

Avhandlingen består av en kappa och tre artiklar. I artiklarna redovisas de tre delstudierna undersökningen bygger på. Den första, "Performing in Sweden: Migrant Musicians Possibilities and Impossibilities of Musical Participation",¹ är en intervjustudie om migrantidentitetens betydelse för utövers karriärer. I delstudie 2, "It's about togetherness: The Creation of Culturally Diverse Music Venues in Sweden",² är det istället musikarrangörer som intervjuats. Delstudien beskriver villkoren för arrangörer av musikpraktiker – såsom musikarrangörer – som har som målsättning att arbeta med migrations- och mångkultursfrågor. Den tredje delstudien är en medieanalys, "Migrants, Swedes and the unchanging practice of music: discursive representations in Swedish newspaper", samförfattad med Ulrik Volgsten.³ Här analyseras hur centrala begrepp och uppfattningar om migranter mening görs i svensk dagspress.

Avhandlingen har en stark diskursiv ansats och flera av teoribildningens begrepp och perspektiv är hämtade från politisk diskursteori. Sammantaget är det en perspektivrik undersökning, och många av de trådar som utvecklas är inte möjliga att ta upp här. I det följande ligger därmed fokus på studiens resultat och i mindre utsträckning på teoretiska perspektiv och deras användning. Två begrepp är centrala: "det svenska musiklivet" och "migrantidentitet".

"Det svenska musiklivet" beskrivs som stort och mångfacetterat, främst inkluderande "musikrelaterade tillställningar, konserter och andra sammanhang där musiken ges en central roll" (s. 28). Två nivåer beskrivs: *regim* som betecknar hela musiklivet och *praktik* som avser "de enskilda sammanhang som utgör musiklivet" (s. 28). Diskurser ses som övergripande strukturer för såväl regimer som praktiker. Alla praktiker inom regimen det svenska musiklivet undersöks av naturliga skäl inte. Istället utgörs de tre delstudierna

Musik, migration och villkor

En studie om deltagandevillkor i det svenska musiklivet

Jonas Ålander

Örebro Studies in Musicology 7
Örebro: Örebro universitet, 2022.

KARIN L. ERIKSSON

1. Ej publicerad vid tiden för disputationen. Senare publicerad i reviderad form i *Puls*, vol 8, 2023.
2. Tidigare publicerad i *Nätverket: Etnologisk tidskrift*, nr 22, 2020.
3. Tidigare publicerad i *STM-SJM*, vol 103, 2021.

tre nedslag.

"Migrantidentitet" definieras som "en meningsskapande position som tillskrivs markörer och föreställningar förknippade med migration" (s. 28). "Migrant" motsvarar en vardaglig förståelse av "invandrare", som dessutom ska ses som något annat än "svensk". "Invandrare", "migrant" och "svensk" ska vidare ses som socialt konstruerade och därmed kontextberoende. Migrantidentitet förstås genomgående i studien som "en diskursiv position med vilken subjektet identifieras eller identifierar sig" (s. 31).

I studien är det alltså villkoren för att delta på fältet "det svenska musiklivet" och hur det relateras till, påverkas och formas av migrantidentiteter så som de framkommer i de tre delstudierna som undersöks. Ålander visar hur migrantidentiteten manifesteras i flera olika sammanhang. Han väljer att tala om dem utifrån ett utövar-, arrangörs- respektive medieperspektiv. Tre olika aspekter identifieras, aspekter som med lite olika tyngdpunkt förekommer inom samtliga tre perspektiv.

Den *symboliska aspekten* kommer särskilt till uttryck i arrangörsperspektivet där migrantidentiteten får en symbolisk manifestation kring vilken en musikpraktik skapas. Genom detta kopplas musikpraktiken och migrantidentiteten ihop med frågor och önskemål om förändring (exempelvis ett mer inkluderat samhälle) men också till frågor om mångkultur och segregation. Genom detta kan musikpraktikens idé kopplas till visioner om social förändring och migrantidentifikationen till subjekt i behov av hjälp, oavsett om detta är fallet eller ej.

Representationsaspekten framträder främst i utövarperspektivet, där migrantidentiteten medför att individer uppfattas vara representanter för exempelvis en större grupp eller att deras medverkan blir en del i en musikpraktiks strävan efter inkludering. Detta skapar frågor om man som utövare anlitas på grund av att arrangören tycker man är bra eller för att man representerar något genom ens migrantidentitet.

Förmyndaraspekten finner författaren i medieperspektivet. Medierapporteringen har ofta en vinkling som kopplar samman migrantidentiteten med frågor om behov av hjälp, stöd och musikpraktiker som möjligheter att mota sociala problem som exempelvis segregation. Migranten ses i detta perspektiv som i behov av någon annan – ofta "svensken" – för att få hjälp till en mer dräglig tillvaro.

Studiens andra frågeställning handlar om hur deltagandet villkoras i det svenska musiklivet. Här utgör Glynos & Howarths *logics of practices* ett viktigt teoretiskt raster för analysen. Dessa logiker "*comprises the rules or grammar of the practice, as well as the conditions which make the practice both possible and vulnerable*" (som citerat i Ålander, 2022, s. 32, kursiverat i original). Utgångspunkten här är därmed att deltagande i sociala praktiker alltid förhåller sig till uttalade och outtalade normer och regler. Perspektivet möjliggör därmed att visa vilka normer och regler som styr en praktik.

Mer specifikt diskuterar Ålander de *sociala, politiska* och *fantasmatiska logikerna*. De sociala logikerna beskriver en praktiks och regims kännetecken. Dessa är viktiga för att upprätthålla en (musik)praktik och anger "en praktiks ramar, förutsättningar och tillstånd som tas för givna av dess

deltagare" (s. 32). Ålander har identifierat tre sociala logiker: grindvaktens, mångkulturens och den funktionella musikens sociala logik.

Grindvakter är beslutsfattare som påverkar och har makt över genomförandet av en musikpraktik. De kan vara individer – såsom företagsledare och kulturpolitiker – men också grupper, såsom en föreningsstyrelse. Grindvakter har stor påverkan på den enskilde artistens möjlighet att framföra sin musik, men också på publikens möjlighet att delta i en musikpraktik. Grindvaktens sociala logik framträder framför allt i arrangörsperspektivet, medan dess konsekvenser framträder i utövarperspektivet. Intressant här är arrangörens mellanroll, vars egna villkor är villkorade av exempelvis regelverk och bidragsgivare, samtidigt som de själva villkorar deltagandet för artisterna. Andra exempel på grindvakter i studien är mediernas betydelse för vad som exponeras och på vilka sätt detta sker i relation till migrantidentiteten. Mångkulturens sociala logik visar hur idéer om etnicitet, mångkultur och integration får betydelse när musik och migration sammanförs i en musikpraktik. Alltifrån syften att främja integration till utövares osäkerhet över på vilka grunder de anlitas synliggörs här. Här visas också hur migrantidentiteten när den får politiska innebörder kan skapa problem för en grindvakt, liksom mediernas påverkan genom att förstärka sammankopplingar mellan migrant och mångkultur. Inom den funktionella musikens sociala logik blir musiken ett verktyg för att uppnå något annat, ofta social förändring, upplysning om demokratiska principer eller att bilda en publik om olika musikaliska kulturuttryck. Denna logik menar Ålander är särskilt tydlig inom arrangörsperspektivet.

Politiska logiker beskriver hur en praktik tillkommer, upprätthålls och förändras. Dessa blir särskilt intressanta att studera när en praktik ifrågasätts eller på annat sätt utmanas, då det synliggör praktikens gränser och innehåll samtidigt som dessa diskuteras och potentiellt också förändras. I studien identifieras kapitalets respektive representationens politiska logik.

Kapitalets politiska logik visar hur musikpraktikers ekonomiska förutsättningar ofta är kopplade till förhandlingar vars resultat påverkar de ramar som praktiken kan verka inom. Det är framför allt inom arrangörsperspektivet där denna logik synliggörs. Det kan handla om villkor för bidrag satt i relation till arrangörens tankar om musikpraktikens inriktning och syfte. Samtidigt visar logiken hur det kan uppstå problem för musikpraktiker med mångkultursprofil, eftersom det kan leda till svårigheter i form av misstänksamhet om arrangemangets kvalitet och därmed också svårigheter att få stöd. Förhandlingarna inom representationens politiska logik är på ett ideologiskt plan och fokuserar på vad musikpraktiken representerar. Därmed blir både den symboliska och den representativa sidan av migrantidentiteten tydlig. Det kan exempelvis handla om hur idéer om mångkultur blir en del av förhandlingar mellan arrangörer och politiker i samband med att en musikpraktik instiftas.

Sist diskuteras två fantasmatiske logiker inom musiklivet: gemenskapens och (o)kunsskapens. En fantasmatisk logik beskriver varför en praktik finns till, såsom bakomliggande motiv och målsättningar. Den synliggörs när ett subjekt upplever att "det normala" – ordningen – inte längre fungerar. I studiens resultat är de fantasmatiske logikerna framför allt kopplade till musikpraktikernas verksamheter, ofta dessutom med en politisk dimension. Därmed är de ofta också starkt knutna till en önskan om förändring.

Eftersom musikpraktikerna ofta är tänkta att bidra till en förändring i samhället, är gemenskapens fantasmatiska logik återkommande i delstudierna. Det rör sig dock om olika former av gemenskap, exempelvis musikpraktiker som ställen för migranter att nätverka med "svenskar", eller som arenor för att skapa gemenskap och samhörighet. (O)kunskapens fantasmatiska logik kan kortfattat förstås som att musikpraktiker ses som tillfällen för att lära andra något, såsom grundläggande demokratiska värden, utbilda om kulturella skillnader och likheter samt insatser för att motarbeta rasism och diskriminering. I grunden ligger en önskan om att skapa "musikpraktiker, vilka ska tjäna som rum vars deltagare kan upplysas, bildas, och därigenom bidra till att förändra samhället till det bättre" (s. 58). Det är olika mottagare för "bildandet", i arrangörsperspektivet praktikens deltagare, i medieperspektivet är det migranten som ska bildas och "svensken" står för bildandet.

Sammantaget beskrivs därmed en migrantroll med svårigheter att påverka villkoren för deltagande, trots uttryck för motstånd och önskan om förändringar. Ålander konstaterar att "de villkor som konstituerar det svenska musiklivet ger en bild av en starkt hegemonisk regim av sociala praktiker som reproducerar sin verksamhet igen och igen. Det är rent ut sagt svårt att hitta musikpraktiker där politisk kamp faktiskt förs i syfte att förändra regimen" (s. 63). Kanske, undrar han, döljer synen på musik som något fint och möjliggörande bakomliggande strukturer i musiklivet som begränsar deltagarvillkoren. Konsekvensen blir att migranten "antas [...] ta politisk ställning och vara en god förebild, vilket innebär att migrantidentifikationen för med sig en 'inbyggd' symbolik och representation som leder till att dess subjekt inte har samma villkor i musiklivet som 'icke-migranten'" (s. 64 f.).

Studien är viktig och intressant att ta del av. Samtidigt har jag ibland haft svårt att följa undersökningens olika steg och de val som har gjorts. Särskilt har jag funderat över vad som inkluderas i "musikpraktik" respektive "det svenska musiklivet". Musikpraktik beskrivs som ett organiserat, offentligt, musikaliskt event, exempelvis en konsert. Det förekommer dock i materialet tillfällen där "musikpraktik" är mer inkluderande, exempelvis ett ungdomsläger i delstudie 2 men även en del av de musikpraktiker som återspeglas i delstudie 3. Här hade en större tydlighet rörande vad musikpraktik inkluderar och exkluderar och därmed även ett mer framskrivet resonemang om vilka konsekvenser detta har fått för studiens empiri varit önskvärt. Detta hade sannolikt inte påverkat studiens övergripande slutsatser i stort, men det hade tydliggjort hur svårt det är att dra gränser i en ofta svårkategoriserad empiri.

Även vad som inkluderas respektive exkluderas i "det svenska musiklivet" uppfattar jag ibland som flytande i framställningen. I kappan framstår det svenska musiklivet som ett professionaliserat musikliv som framför allt – med lite utblickar till traditionell musik – inkluderar personer aktiva inom populärmusikområdet. Populärmusikperspektivet förstärks även av val av litteratur, där stor del av den forskning som refereras är inom detta område. Men delstudierna ger snarare intrycket av att det musikliv som behandlas är mer diversifierat. Även här hade jag önskat ett mer utvecklat resonemang om var gränsen går mellan vad som ingår och respektive uteslutits i "det svenska musiklivet".

Sammanfattningsvis hade jag därmed gärna sett ett mer framskrivet resonemang om de val som har gjorts och hur de påverkat studiens empiri och i förlängningen dessa resultat och slutsatser. Även i andra delar hade jag önskat ett något tydligare kritiskt resonerande, exempelvis i relation till den tidigare forskning och de offentliga rapporter som refereras. Det hade gjort att Ålander som forskare fått en mer framskjuten position även i dessa delar, på ett liknande sätt som nu är fallet i kappans resultat- och analysdelar.

Studien lägger sammantaget en fin grund till resonemang och reflektioner runt viktiga men svåra frågor som sätter vårt samtida musikliv i ett välkommet men obekvämt perspektiv. Läsningen har tyvärr också gett associationer till andra typer av identiteter inom musiklivet och deras deltagandevillkor, exempelvis kvinnors deltagandevillkor inom flertalet genrer. Här finns uppenbara, parallella strukturer som negativt påverkar många olika gruppers möjligheter till ett likvärdigt deltagande i svenskt musikliv. Vikten av att både granska de styrande strukturerna i musiklivet i stort och närstudera migrantidentitetens betydelse för möjligheterna att delta i detta musikliv på rimliga villkor framstår därmed som en fråga av ständig aktualitet. I inledning anges att en målsättning är att komplettera tidigare forskning och rapporter om kulturlivets förhållanden inom detta område genom ett fokus på musiklivet i sig. Detta har studien också bidragit till. ■

Under närmare ett sekel har begreppet "subkultur" använts i många sammanhang och fått otaliga betydelser och definitioner. Mängder av forskning har publicerats, och publiceras fortfarande. Akademiska skolbildningar, teorier, definitioner och analyser har på olika sätt överskridit de redan svårdragna gränserna mellan samhällsvetenskap och humaniora. Begreppet har förekommit i såväl kvalitativ som kvantitativ forskning för att beskriva avvikande, utmärkande eller offensiva sociala fraktioner, som associerats med olika samhällsklasser, etniska grupper, generationer, med mera. På 1970-talet, när musikens betydelser för subkulturerna fick mer uppmärksamhet, hade begreppet redan förknippats med vissa klädstilar, utmärkande intresseområden, deltagande i kollektiva aktiviteter, evenemang och annat som förekom bland specifika, sociala grupperingar. Men sin bredd till trots är begreppet också präglad av sociokulturella begränsningar. Då det mestadels förekommer i västerländsk forskning, om västerländska samhällen och kulturer, finns det stundtals etnocentriska tendenser i begreppet.

Yiren Zhaos doktorsavhandling *Shaping the Meaning of Chinese Music Subcultures* adresserar ett behov av att undersöka hur subkulturer fungerar och kan förstås i andra delar av världen. Detta handlar inte bara om att utforska vad de innehåller och vad deltagarna ägnar sig åt, utan också om att hitta nya sätt att använda begreppet i sig på. Liksom i mycken annan forskning är subkulturers förhållanden till underground- och mainstreamkultur viktiga, i detta fall särskilt till det sistnämnda. Redogörelserna leder in i resonemang som bidrar till nya kulturgeografiska perspektiv, här i riktning mot Kinas huvudstad. En skillnad mot västerländskt inriktad forskning, där begreppet mainstream främst används i kommersiella sammanhang, är att i Kina tillhör mainstreamkulturens hegemoni de statskontrollerade medierna. Zhao pekar

BOOK

Shaping the Meaning of Chinese Music Subcultures

Yiren Zhao

Örebro Studies in Musicology 8
Örebro: Örebro universitet, 2023.

<https://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:1714855/FULLTEXT01.pdf>

LINUS JOHANSSON